

Туристсько- рекреаційний потенціал м. Конотоп

Коноваленко В. О., Дем'яненко С. О.

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2022.2.2-10/13>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Вступ. Туризм є невід'ємною складовою економіки будь-якої країни. А Україна є однією з провідних держав світу за кількістю туристичних відвідувань в рік. Але, при цьому, зазвичай, туристи відвідують такі міста як Київ, Львів, Харків, Одеса та низку курортних міст. Через це, є всі підстави вважати, що потенціал туристичної галузі не використовується належним чином і в повну силу. Якщо змістити акценти в бік менших міст, які мають достатню кількість туристсько-рекреаційних ресурсів та розвивати їх медійність, тобто будувати навколо них бренд, таким чином можна збільшити кількість туристичних потоків та покращити економічну ситуацію в Україні. Тому було вирішено провести дослідження, пов'язане з туристсько-рекреаційним потенціалом міста Конотоп. **Актуальність** роботи полягає у необхідності аналізу ресурсної та інфраструктурної складової міста, для визначення потенційних напрямів туристичного розвитку у післявоєнний період. **Метою** дослідження є аналіз наявних туристсько-рекреаційних ресурсів та інфраструктури міста Конотоп для визначення потенційних напрямків розвитку туристичної галузі на його базі. **Об'єктом** даного дослідження є територія міста Конотоп. **Предмет** – туристсько-рекреаційний потенціал Конотопа. Місто Конотоп – адміністративний районний центр, розташований в західній частині Сумської області на відстані 129 км від обласного центру - м. Суми і на відстані 248 км від м. Києва. Конотоп відноситься до середніх міст, станом на 01.01.2019 р., населення міста складало 87,1 тис. осіб.

Матеріали та методи досліджень. Під час проведення дослідження використовувались загальнонаукові методи, а саме синтез, аналіз та узагальнення. Статистичний та математико-аналітичний методи використовувалися для висвітлення статистичних показників. Також використано спеціальні методи, такі як системно-структурний, для систематизації аналізованої інформації та історико-географічний метод, при дослідженні наявних туристсько-рекреаційних ресурсів.

При написанні було розглянуто роботи низки науковців, зокрема А.О. Корнус, С.І. Сюткіна, В.В. Чайки та інших, але їх праці націлені більше на туристичну ситуації на Сумщині в цілому, а Конотоп там згадується побіжно, не конкретизуючи [6]. Також проблемою є неактуальність інформації, через роки публікацій їх праць. Дотичною до теми дослідження є праця В.В. Корнілової, де було розглянуто перспективи розвитку туризму в районних центрах на прикладі Конотопа, але також, станом на 2012 рік [7].

Виклад основного матеріалу. Розглянемо природні рекреаційні ресурси Конотопа. Щодо рельєфу, то територія міста розташована в межах Полтавської рівнини, яка в регіональному відношенні є частиною Дніпровсько-Деснянської низовини. Її поверхня рівнинна, з абсолютними відмітками поверхні 120-170м, слабо розчленована річками, пологими балками та блюдцеподібними зниженнями. Ухили поверхні становлять 2-3%, місцями на схилах досягають 10-15%. Це свідчить про те, що існують всі умови як для пішохідного туризму, так і видів туризму з використанням транспорту (наприклад велосипедного).

Клімат - помірно-континентальний. Нижче, базуючись на багаторічних спостереженнях Конотопської Метеостанції, наведені його основні характеристики, а саме [1]:

- Середньорічна T °С повітря - 6,3°;
- Абсолютний максимум - 37°;
- Абсолютний мінімум - мінус 36°;

- Тривалість безморозного періоду - 161 день;
  - Середня глибина промерзання ґрунтів - 93 см;
  - Середньорічна вологість повітря - 78 %;
  - Середньорічна кількість опадів - 540-650 мм;
  - Середня висота снігового покриву - 18-32 см;
  - Домінуючі вітри (повторюваність) - Зх (14,2%), ПдСх (14%), ПнЗх, (13,6%)
- Середня швидкість вітру - 4,1 м/с;
- Несприятливі атмосферні явища (середня/найбільша кількість днів): - тумани - 53 / 83 дні - заметілі - 26 / 49 днів - грози - 29 / 47 днів - сильні вітри (> 15м/с) - 9 / 25 днів.

Найбільш сприятливими та комфортними для проведення туристичних заходів з ціллю відпочинку є літні місяці, а саме липень та червень, тому що на них припадає найбільша кількість днів без опадів з передбачуваною температурою від 18 до 27 градусів Цельсію та найбільшою кількістю сонячної енергії (середній показник 6.4 kWh)[2]. Щодо зимових видів туризму також ситуація досить сприятлива.

Гідрографічна мережа представлена ріками, які відносяться до басейну Сейму. Ріка Сейм (ліва притока р. Десни – басейн Дніпра) з її мальовничими берегами протікає в 6-7 км на північ від міста. Безпосередньо місто розташоване в долинах та на водорозділах рік Єзуч, Куколка (лівобережні притоки р. Сейм) та р. Липка (лівобережна притока р. Єзуч). Місцевість дозволяє займатися відпочинком на березі водойм, а самі водойми придатні для водного туризму.

Територія міста розташована у лісостеповій зоні, тому тут ростуть відповідні види рослин. Крім рекреаційно-оздоровчого значення, зелені насадження в місті виконують санітарно-гігієнічну та ґрунтозахисну роль. Рослинність загального призначення в місті представлена парками та скверами. Територія існуючих парків, скверів, що знаходяться на території м. Конотоп, становить 23,4 га, в тому числі озеленена територія –19,0 га. Забезпеченість населення озеленими територіями загального користування становить 2,2 м² /особу, що значно нижче нормативних показників (14 м² /особу).

Враховуючи ситуацію, генеральним планом передбачено - загальна площа парків та скверів на території м. Конотоп становитиме на кінець розрахункового етапу 180,0 га, в тому числі озеленені території – 144,0 га (16,2 м² на особу). Розвиток структури зелених насаджень міста передбачає урахування наявних природних умов та ландшафтних особливостей при максимальному збереженні існуючої житлової та громадської забудови [1].

Щодо природо-заповідного фонду, то в межах Конотопського району розташований Сеймський регіональний ландшафтний парк, площею 98857,9 га. До складу ландшафтного парку входить заплава Сейму та перша (надзаплавна) тераса (плоска, піднесена, древніша частина долини), краще виражена на лівому березі річки. Основну площу займають ліси та луки, а в заплавах, здебільшого приток Сейму, трапляються болота та заболочені місця. Лісові масиви переважно хвойні, листяні та змішані (соснові, сосново-дубові, дубові, липово-дубові та кленово-липово-дубові ліси). Територія парку має значний рекреаційний потенціал і є основним осередком аутдор туризму в межах адміністративного району. Також в місті, за адресою вул. Конотопських партизанів, 97, на території лісгоспу розміщено дендропарк, в якому ростуть близько півсотні екзотичних видів деревних і чагарникових порід [3].

Бальнеологічні ресурси, нажаль, нерозвідані або відсутні, що є значним мінусом для проведення заходів, пов'язаних з лікувально-оздоровчим туризмом. Про що свідчить і відсутність санаторних комплексів.

Щодо історико-культурних ресурсів. Міський простір Конотопа за останні століття змінився докорінним чином. Нажаль, при цьому були втрачені величні православні храми та більшість архітектурних об'єктів, зведених до 1940-х років. Єдине джерело, яке все ще дає змогу візуалізувати історію залишилися фотокопії.

За даними, висвітленими на офіційному сайті Конотопської міської ради, на території міста розташовано 46 об'єктів культурної спадщини [4]. Проте, внаслідок процесу декомунізації 2014-2016 років, пам'ятки радянським діячам (навіть конотопського походження) було прибрано. Зараз на обліку перебуває 11 архітектурних і 25 історичних пам'яток.

У місті функціонує Конотопський краєзнавчий музей імені О. М. Лазаревського, заснований у 1900р за адресою вул. Садова 2 [5]; музей авіації, на території якого знаходиться один з небагатьох збережених німецький бункер часів 2-ї Світової війни, який було відкрито у 2008 р за адресою 1-й пров. Рябошапка, 1/1, і Музей-садиба генерала М. І. Драгомирова, вул. Драгомирова, 18.

Культурними осередками виступають палац та 2 міських будинки культури, дві музичні школи, школа мистецтв, центр дитячо-юнацької творчості (який знаходиться у колишньому Будинку Рад, побудованому у 1926-27 роках і є пам'яткою архітектури місцевого значення).

У Конотопі сконцентрована досить велика кількість сакральних об'єктів. Щодо історично-архітектурних культових споруд, варто згадати про Вознесенський собор, побудований у період з 1824 по 1846 роки у стилі пізнього класицизму Іваном Драгомировим та унікальну дерев'яну Свято-Миколаївську церкву, зведену в 1891 році.

У 2005 році було зведено та освячено костел Фатимської Божої Матері – єдиний католицький храм у місті. У період 2008-2011 року, за замовленням Української православної церкви Київського патріархату та за підтримки діаспори з США, було зведено Собор Різдва Пресвятої Богородиці, в честь 350-річчя перемоги козацького війська під приводом Івана Виговського у Конотопській битві. Біля собору також встановлено пам'ятний знак, приурочений до вище зазначеної події, а також розгорнуто Пантеон національної пам'яті загиблих конотопців у російсько-українській війні.

Щодо меморіальних пам'ятних комплексів та дошок, то по місту їх досить велика кількість. Це і меморіал Другої світової війни, меморіал загиблим у Афганській війні, Ліквідаторів та жертв трагедії на ЧАЕС.

У 2015 р. у місті було встановлено Пам'ятний знак Конотопської битви на місці, де раніше проходив мур Конотопської фортеці. Саме поле Конотопської битви знаходиться в районі, за пару кілометрів від міста.

Щодо пам'ятників визначних осіб, то у місті зведено два пам'ятники Тарасові Шевченку: 1939 року біля школи № 2 встановили перший, а 1993 року на проспекті Миру в центрі міста, як і пам'ятник художникові К. С. Малевичу, який проживав певний час у Конотопі і продав тут свої перші картини. Пам'ятник О. С. Пушкіну було демонтовано весною 2022 року.

Також, цікавими туристичними об'єктами є пам'ятник трамваю, Конотопська водогінна вежа, і символ міста – пам'ятник Коню.

Транспортні зв'язки міста з обласним центром, столицею держави та іншими населеними пунктами України, іншими країнами здійснюються автомобільним та залізничним транспортом.

До міста підходять автодороги місцевого значення: - територіальні – Т-2504 –Батурин-Конотоп – Суми, Т-1907 – Шостка –Конотоп – Ромни –Пирятин, Т- 1910 – Конотоп –Буринь – Чумакове; - районні - Конотоп-Вирівка-Присейм'я, В'язове- а/д Конотоп – Буринь – Чумакове, Конотоп –Кузьки, Тернівка – Рокитне – а/д Батурин –Конотоп-Суми, Кошари – Михайло-Ганівка – а/д Шостка – Конотоп –Ромни – Пирятин, Конотоп – Сарнавшина.

Конотоп – важливий залізничний вузол. В місті знаходиться Конотопське відділення Південно-Західної залізниці, яке забезпечує вантажні та транспортні перевезення в Московському, Київському, Харківському, Гомельському, Курському, Полтавському та Вітебському напрямках [1].

Щодо внутрішньоміської інфраструктури, то вона добре розвинена. По місту з високою інтенсивністю курсує трамвай (3 напрямки) та маршрутне таксі (понад 20 маршрутів). Більшість пам'яток знаходяться у пішохідній доступності від центру міста. Якість дорожнього покриття забезпечує доволі комфортне та безперебійне використання особистого автомобільного транспорту.

Щодо місць розміщення туристів, то у місті функціонує 3 готелі, а саме Готель «Україна», D'Lux, та ShangHai. Також представлено досить багато пропозицій щодо подорожньої/погодинної оренди квартир/будинків. Місто цілком забезпечене закладами харчування різного рівня. На даний момент функціонує понад 20 різних кафе та ресторанів. Також досить розповсюдженими є доставки, тобто заклади на виніс (здебільшого азійська кухня). Окрім цього, є досить велика кількість точок вуличної їжі або фаст-фуду.

Великою популярністю користуються такі заклади, як кафе «New York Street Pizza», «Malevich», «Україна» (при одноіменному готелі), ресторани «Сад», «Хліб і Вино», кав'ярні «Венеція» та «Франс.уа». Також наявна значна кількість мережевих супермаркетів (АТБ, Фора, Еко-маркет) та магазинів на будь-який смак.

Для оцінки туристсько-ресурсного забезпечення було проведено SWOT-аналіз, який дозволив визначити сильні та слабкі риси, а також можливості та загрози (Таблиця 1).

Таблиця 1. SWOT-аналіз ресурсних можливостей міста Конотоп для визначення потенційних напрямів туристичного розвитку у післявоєнний період [складено автором за результатами власного дослідження]

Сильні сторони	Слабкі сторони
Потужна туристсько-ресурсна база Добре розвинена інфраструктурна складова Історичні події, пов'язані з містом, є фундаментом для створення бренду навколо нього	Відсутність/не розвіданість бальнеологічних ресурсів Відсутність оздоровчо-лікувальних комплексів Недостатнє висвітлення інформації щодо туристичних ресурсів в мережі Інтернет
Можливості	Загрози
Розвиток бренду міста, що позитивно відобразиться на його відвідуваності Створення привабливих туристичних маршрутів містом/районом Висвітлення інформації щодо привабливості туризму в м. Конотоп в мережі Інтернет	Недостатня конкурентоспроможність у порівнянні з великими містами (кількість турів/донесення інформації про них до споживача) Відсутність кроків громади для розвитку місцевої туристичної сфери

Виходячи з наявних ресурсів та інфраструктурного забезпечення, у місті є всі підстави для проведення заходів та успішного розвитку культурно-пізнавального та рекреаційного туризму. Також, значна кількість сакральних споруд створюють можливість для розвитку релігійного туризму. Наявні усі умови для спортивного туризму. Варто зазначити, що у місті приділяють велику увагу до людей з інклюзією і інфраструктура дозволяє проводити заходи туризму для людей з обмеженими можливостями.

Якщо брати Конотопський район, то наявні ресурси і інфраструктура дозволяють також займатися лікувально-оздоровчим та зеленим (в тому числі і сільським) туризмом.

Особлива увага приділяється подієвому туризму. У місті, на даний момент, кожен рік проводять фестивалі, а саме: «День вуличної музики», Фестиваль танцювальних колективів імені Віри Бондаренко, Фестиваль з приводу річниці Конотопської битви та Сунічний фестиваль (проводиться в с. Малий Самбір Конотопського р-ну). Окрім них, також відбуваються культурні заходи на День Міста та інші свята. Раніше кожен рік проводилася ярмарка «Конотопська Сотня». Зокрема такі події і є рушієм локального туристичного ринку, і через їх наявність місто відвідують набагато більше туристів.

Висновки. Місто Конотоп має досить потужний ресурсний потенціал для розвитку туризму. Для оцінки туристсько-ресурсного забезпечення було проведено SWOT-аналіз, з результатів якого виходить, що місто має всі шанси для подальшого збільшення кількості потенційних відвідувачів, навіть незважаючи на слабкі сторони, такі як відсутність бальнеологічних ресурсів чи то недостатня висвітленість інформації щодо туристичних ресурсів в електронних джерелах, хоча це можна і виправити. Якщо державна влада, місцева громада та туристичні оператори скооперуються, в подальшому ця територія буде тільки процвітати.

Список використаних джерел.

- Стратегічна екологічна оцінка проекту «Внесення змін до генерального плану міста Конотоп» (ДК 021:2015-714100000-5 Послуги у сфері містобудування) Електронний ресурс] – https://konotop_rada.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/stratichna-ekolohichna-otsinka-henplanu-m.konotop.pdf
- Climate and Average Weather Year Round in Konotop [Електронний ресурс] – <https://weatherspark.com/y/97979/Average-Weather-in-Konotop-Ukraine-Year-Round>
- Конотоп.City – Новинний ресурс - [Електронний ресурс] – <https://konotop.city/articles/33698/gajda-do-konotopa-putivnik-mistom-vidom-i-kozackoi-slavi>
- Офіційний сайт Конотопської міської ради. Об'єкти культурної спадщини, які знаходяться на території міста Конотоп [Електронний ресурс] – <https://web.archive.org/web/20171222211042/http://rada.konotop.org/index.php/home/2009-05-05-11-03-12/873-2011-04-12-11-06-56>
- Конотопський міський краєзнавчий музей імені О. М. Лазаревського (до 110-річчя з дня заснування музею в місті Конотопі). [Проспект] (автор тексту А. В. Метла, фото М. М. Ганзі), Конотоп, [2010]
- Корнус А.О., Сюткін С.І., Чайка В.В. До кадастру туристичних ресурсів Сумської області // Туристично-краєзнавчі дослідження. - К.: ЧП Кармаліта, 1999. - Вип. 2. - С. 250-263. [Електронний ресурс] - https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/2133/1/Kornus_Do_kadastru.pdf
- Корнілова В.В. Перспективи розвитку туризму в індустріальних районних центрах з історико-культурною спадщиною (на прикладі м. Конотоп Сумської обл.) / В.В. Корнілова // Географія та туризм. - 2012. - Вип. 21. - С. 103-113. - [Електронний ресурс] http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_21_18.